УДК 631.415.2:550.
378:638.17
© 2013

С.Ф. Разанов,
доктор сільськогосподарських наук
Г.В. Гуцол
Вінницький національний аграрний університет

ВПЛИВ pH ҐРУНТУ НА ПИТОМУ АКТИВНІСТЬ РАДІОНУКЛІДІВ У БДЖОЛИНОМУ ОБНІЖЖІ ТА ПЕРЗІ

Вивчено вплив pH ґрунту на питому активність ^{137}Cs і ^{90}Sr у вегетативній масі гречки та продуктах переробки бджолами її квіткового пилку: в бджолиному обніжжі та перзі. Установлено, що питома активність ^{137}Cs і ^{90}Sr у вегетативній масі, бджолиному обніжжі та перзі залежить від pH ґрунту. За його pH 4,9 питома активність ^{137}Cs та ^{90}Sr у вегетативній масі гречки, бджолиному обніжжі та перзі була вищою порівняно з аналогічною продукцією, одержаною на ґрунті з pH 7,9.

Ключові слова: *бджолине обніжжя, перга, кислотність ґрунту, гречка, бджолині сім'ї, ^{137}Cs і ^{90}Sr.*

Забруднення сільськогосподарських угідь радіоактивними викидами після Чорнобильської катастрофи стало певною проблемою виробництва високоякісної та безпечної продукції рослинництва і тваринництва на деяких територіях України, зокрема в Житомирській, Київській, Черкаській та Вінницькій областях.

Унаслідок аварії на Чорнобильській АЕС у навколишнє середовище потрапила велика кількість різного виду радіонуклідів, сумарна активність яких становила близько $1,85 \cdot 10^{18}$ Бк [4]. До одних із найнебезпечніших радіонуклідів, через активне включення їх у колообіг за трофічним ланцюгом, належать ^{137}Cs і ^{90}Sr. Міграція цих радіонуклідів у системі ґрунт — рослини призводить до накопичення їх у продукції рослинництва, зокрема у квітковому пилку, який є сировиною для виробництва бджолами бджолиного обніжжя та перги, що знижує їх якість та ефективність використання [1]. Завдяки великій кількості біологічно активних речовин ці продукти широко застосовують у медицині та харчуванні населення. Доведено, що інтенсивність включення радіонуклідів у колообіг за трофічними ланцюгами залежить від багатьох факторів, зокрема і від pH ґрунту.

Мета досліджень — вивчити вплив pH ґрунтів на накопичення ^{137}Cs і ^{90}Sr у бджолиному обніжжі та перзі.

Матеріали і методи. Дослідження проводи-

Питома активність ^{137}Cs і ^{90}Sr у рослині, бджолиному обніжжі та перзі (n=4, M±m), Бк/кг

Дослідний матеріал	Медоносні угіддя					
	поле № 1			поле № 2		
	^{137}Cs	^{90}Sr	pH	^{137}Cs	^{90}Sr	pH
Ґрунт	34±0,66*	3,0±0,08*	4,9±0,12***	31±0,42	2,7±0,02	7,9±0,10
Вегетативна маса гречки	9,6±0,07***	0,33±0,01	–	7,9±0,20	0,3±0,006	–
Бджолине обніжжя	10,5±0,45**	0,58±0,01***	–	7,3±0,04	0,42±0,004	–
Перга	30±0,06***	6,3±0,08**	–	23±0,52	4,8±0,22	–

* P<0,05; ** P<0,01; *** P<0,001 порівняно з контрольною групою.

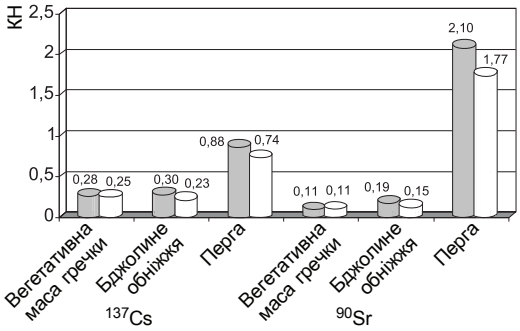

Коефіцієнт накопичення радіонуклідів у вегетативній масі в бджолиному обніжжі та перзі: ▭ — контрольна; ▭ — дослідна група

ли в умовах Центрального Лісостепу України. Було сформовано 2 групи бджолиних сімей-аналогів, розміщених на медоносних угіддях (поле № 1 і № 2) з посівами гречки. Зниження pH ґрунту на дослідному полі було досягнуто завдяки вапнуванню ґрунтів. Технологія та умови вирощування гречки на обох угіддях були однаковими, різниця — лише в pH ґрунтів. Бджолине обніжжя для досліджень одержували від бджолиних сімей за В.П. Поліщуком [5]. Відбір перги проводили після закінчення цвітіння гречки, за О.Д. Комісаром [3]. Ґрунт відбирали способом конверта, а вегетативну масу — точковими пробами [6]. ^{137}Cs визначали спектрометричним, а ^{90}Sr — радіохімічним методами [2].

Результати досліджень. Аналіз питомої активності ^{137}Cs і ^{90}Sr у досліджуваній сировині засвідчив про певний вплив pH ґрунту на рівень концентрації цих радіонуклідів у вегетативній масі гречки, бджолиному обніжжі та перзі (таблиця).

Так, за pH ґрунту 4,9 питома активність ^{137}Cs у стеблі гречки, бджолиному обніжжі та перзі була вищою відповідно на 21,5% ($P<0,001$), 43,8 ($P<0,01$) та 30,4% ($P<0,001$) порівняно з аналогічною сировиною, одержаною за pH ґрунту 7,9. Так само щодо ^{90}Sr у вегетативній масі гречки, бджолиному обніжжі та перзі, одержаних на сільськогосподарських угіддях, ґрунти яких мали pH 4,9. Питома активність його була вищою відповідно на 10%, 38,1 ($P<0,001$) та 31,2% ($P<0,01$) порівняно з продукцією, одержаною на ґрунті з pH 7,9.

Характеризуючи коефіцієнт накопичення ^{137}Cs і ^{90}Sr у вегетативній масі гречки, бджолиному обніжжі та перзі, потрібно зазначити також про певний вплив pH ґрунтів на цей показник (рисунок).

Зокрема, коефіцієнт накопичення ^{137}Cs за pH ґрунту 4,9 у вегетативній масі гречки був вищим на 12%, порівняно з аналогічною сировиною за pH ґрунту 7,9, щодо ^{90}Sr цей показник був однаковим. Коефіцієнт накопичення радіонуклідів у бджолиному обніжжі і перзі також був вищим за pH ґрунту 4,9 за ^{137}Cs — на 30,4 і 18,9%, за ^{90}Sr — на 26,6 і 18,6%. Тобто коефіцієнт накопичення ^{137}Cs і ^{90}Sr у вегетативній масі гречки, бджолиному обніжжі та перзі тісно пов'язані з pH ґрунту.

Висновки

Одержані результати досліджень в умовах Центрального Лісостепу України свідчать, що за підвищення pH ґрунту на 3,0 коефіцієнт накопичення ^{137}Cs у бджолиному обніжжі та перзі збільшувався відповідно на 30,4 та 18,9%, а ^{90}Sr — на 26,6 та 18,6%.

Бібліографія

1. *Алексеницер М.Л., Бондарчук Л.И., Кубайчук В.П.* Продукты пчеловодства как биоиндикатор радиоактивного загрязнения. Экологические аспекты загрязнения окружающей среды/М.Л. Алексеницер, Л.И. Бондарчук, В.П. Кубайчук. — Знание, 1996. — С. 204–206.

2. *Гудков И.Н., Ткаченко Г.М., Сицно В.Е.* Практикум по сельскохозяйственной радиобиологии/ И.Н. Гудков, Г.М. Ткаченко, В.Е. Сицно. — К.: Урожай, 1991. — 209 с.

3. *Комісар О.Д.* Перга — новий продукт бджільництва/О.Д. Комісар//Пасіка. — 1994. — № 2. — С. 26–28.

4. *Маменко А.М., Мусатов С.А., Буриков А.П.* Животноводство в техногенных и радиоактивных условиях/А.М. Маменко, С.А. Мусатов, А.П. Буриков. — Харьков, 2005. — 125 с.

5. *Поліщук В.П.* Бджільництво/В.П. Поліщук. — К.: Вища шк., 2001. — 287 с.

6. *Прістер Б.С.* Довідник для радіологічних служб/Б.С. Прістер. — К.: Нора-Прінт, 1997. — 176 с.

Надійшла 10.01.2013.